

TÜRK MEDENİ KANUNUNUN 40 INCI YILI
4 EKİM 1966

Prof. Dr. Kudret AYITER

Türk Medenî Kanunu 40 yıl evvel 4 Ekim 1926 günü yürürlüğe girdi. Bu gün nasıl büyük bir bayram değilse o vakit de olmamıştır. Sessiz sedasız cereyan eden bir olaydı. 40 yıl evvel o gün Türkiyede çok az kimse nasıl bir dönüm noktasında olduklarının, yeni bir dünyanın kendilerine açıldığının farkına varmamıştır. Bir kanun sessiz sedasız yürürlüğe girer fakat büyük gürültülerle ortaya atılan birçok yeniliklerden fazla toplum hayatını değiştirir. Bu gün Türk Toplum hayatında bu yenileşmeyi görmemeğe imkân yoktur.

Türk Medenî Kanununun kabulü, Tanzimatın başından, — Gülhane Hattı Hümayununun okunuşundan — beri başlayan bir değişimin, batıya dönüşün, hazırlık ve alışma devrinin kapanışıdır. 4 Ekim 1926 Batıya dönüş günüdür. Medenî Kanun bir intikal devrini kapatmış, bir asra yakın - bir devre - süren tartışmaları sona erdirmiştir. Atatürk ve onun cesur Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, Türkiyeyi batıya yöneltmek isteyen daha evvelki aydınların yapmaya ve hatta ileri sürmeye cesaret edemedikleri hareketi, zaruretine inanarak ve tereddüt etmeden gerçekleştirmişlerdir. 4 Ekim 1926 günü Türkiyenin eski hususî hukuku ile ilgi kesilmiş, geriye giden yolların köprüleri atılmış, geriye dönüşü bulunmayan yeni bir yola çıkılmıştır. Bu yol yeni bir hukukun, yeni bir medeniyet anlayışının, kısıtlayıcı bağlardan kurtulmuş bir düşünce tarzının yolu olmuştur. 40 yıl sonra geriye baktığımızda Türk Medenî Kanununun bize getirdiklerini daha iyi anlıyor, Kanununun kabul edilmemiş olması halinde memlekette nelerin olabileceğini, hukuk hayatımız itibariyle nasıl bir seviyede kalacağımızı daha iyi görüyoruz.

Bu gün 1926 dan evvelki hukukumuzla dönüp baktığımızda, o müesseselerle bir milletin yirminci asırda nasıl yaşayabildiğini anlıyamıyoruz, aklımız almıyor. Aslında 40 yıl bir milletin tarihinde

uzun bir devre değildir. 1926 senesinde geride bıraktığımız hukuk bize bu kadar eski, bu kadar geri ve ilkel görünüşünün sebebi o hukuku 40 sene evvel terk etmemiz hakikatı yanında o hukuktan bu yana çok yol alışımızdandır. 1926 senesinde geride bıraktığımız İslâm Hukuku müesseselerinin büyük bir kısmını Batı dünyasının milletleri binlerce sene evvel tarihe gömmüşlerdi. Çok karınlık, mirasta eşitsizlik, faizin yasak oluşu gibi hükümler batı dünyasının bazı milletlerinde o kadar eskiden terk edilmişti ki en eski tarihî vesikalar arasında, çok defa milâttan evvele giden devirlerde bile izlerine rastlamak mümkün değildir. Biz 1926 dan bu yana 40 yıllık yol almadık belki 2000 yıllık yol aldık. Hatta denebilir ki 4 Ekim 1926 da o gün, o saatte 2000 yıllık bir atlama yaptık, o anda bu atlama oldu ve milletin büyük bir çoğunluğu bu atlamayı ancak o tarihten sonra sürüp giden ömürleri içinde ağır ağır hissettiler. 2000 yılın rastgele söylenmiş bir rakam olmadığına bilhassa dikkati çekmek isterim. Katıldığımız batı hukuku temellerini Roma Hukukundan almaktadır ve Roma Hukuku 2000 yıl evvel hemen bütün ana hatları ile bu günkü hususî hukukumuzu meydana getirmiştir.

1926 dan evvelki Hukuk müesseselerimiz ile batılaşmak, ilerlemek mümkün değildi. Tanzimat Fermanı ile 1926 arasında kalan devrede, aranmış olan bütün telifci yollar heder edilmiş bir emeğin misâli olarak karşımızda durur. Belki bu çalışmalar, tek yolun, mevcut hukuk ile bütün bağları koparmanın lüzumuna daha iyi inandırmış ve Atatürk'e gereken kararı vermesi zarureti hissettirmiştir. Fakat bu ara devrenin başka bir faydası olmamış, bilakis Türk milletini daha bir müddet bir bocalama devresi içinde geri bırakmıştır.

Medenî Kanun ve onu takip eden diğerleri, memleketimize İsveçre İtalyan ve Alman Hukukunu değil, medenî bir dünyanın hukukunu, Avrupa hukukunu getirmişlerdir. Ashında yeni bir hukuka doğru gidiş 1926 dan çok evvel başlamıştı. Osmanlı Devletinin son 40 yılı bu alanda bir çok denemelerin hazırlandığı devirdir. Ancak bunlar gerçekleşmemiştir. Kimse ilk adımın nasıl atılacağını bilememiş, ilk adımı atmak cesaretini de gösterememiştir. Bu gün bize çok tabii gelen hukuk inkilâbının ilk adımının hiç te o kadar müsait şartlar içinde atılmamış olduğunu hatırlamak çok faydalıdır. Atatürk ilk adımı, Türk Medenî Kanunu ile ve büyük bir cesaretle atmıştır. Atatürk, belki büyük bir asker olmanın kendisine verdiği tecrübelerle «hücum» anını, ilk adım anını daima isabetli tesbit edebilmiştir. Ne vaktinden evvel ne de sonra. Sakarya, Dum-

lupınar muharebelerinin yeri ve zamanı nasıl kusursuz şekilde seçilmişse, inkilâpların yeri ve zamanı da o şekilde doğru seçilmişti. İnkilâpların birbirini takip edişi bile (Şapka, kıyafet, Hukuk, Yazı, Dil) bu gün tetkik edildiğinde en ince teferruatına kadar düşünülmüş, birbirlerine etkisi tartılmış olduğu, zamanlarının son derece doğru seçildiği görülmektedir. Her yeniliğin, her inkilâbın tarihte olumlu neticeler verdiğini sanmak hatadır. Yalnız zamanları doğru seçilenler bir iz bırakmış, kendini kabul ettirebilmiştir. Sayısız fikir yersiz ve zamansız söylenmeleri ile heder edilmişlerdir. Atatürk'ün büyüklüğü bütün bu inkilâpların seçilmiş olan zamanlarında ve hukuk inkilâbının yapıldığı günlerde kendini bilhassa gösterir. Denebilir ki Atatürk hiç bir fikrini heder etmemiş, yok yere harcamamıştır. Kendisi ile çağdaş devlet adamlarından büyük ayrılığı buradadır. İnkilâpların hiç birinden, en ufak bir dönme bir gerileme yapmamış ve buna mecbur olmamıştır. Bu ancak bunların gerçekleşmesinde zamanın iyi seçilmesindedir. Türk Medenî Kanununun kabulü, Hukuk inkilâbımızın büyük cesaretle atılan ilk adımı, bize Atatürk'ü daha iyi tanıtmaktadır. Atatürk'ün bir sağ duygusu vardı ki onu, Dilci, Tarihçi, Sosyoloğ ve Hukukçu yapıyordu. Hukukumuzun bu günkü bünyesi, dışardan alınma bir hukuk bünyesi değildir. Bugün hukukumuzda garp hukukunun bir ek yerini aramak, dikiş veya aşı yerini bulmaya çalışmak boşuna bir gayrettir. Avrupa Hukukunun bir parçası olan Hukukumuzda o kadar alışmışız onu o kadar benimsemişiz ki, geçen asır Avrupa Hukuk tarihini, aynı devre ait Osmanlı Hukuk tarihinden fazla kendi malımız ve kendi bünyemizin bir parçası olarak hissediyoruz. Bazen buna biraz hayret etmeden geçemiyoruz. Atatürk sağ olsaydı galiba hayret etmezdi, o bunu biliyordu, 40 yıl sonraki Türk Hukukunu 1926 da görmüştü. Eserinin bu günkü durumu, bunu evvelden görebildiğine bizi inandırıyor.

Atatürk inkilâplarının çeşitli olduğunu biliyoruz. Hangisi ile Medeniyet dünyasına doğru dönüşün hakikat haline geldiği bazen soruluyor. Batıya ve yeniliğe doğru dönüşün o tarihte yeni Anayasa veya yeni kıyafet ile değil, Türk Medenî Kanunu ile yapıldığını söyleyebiliriz. Medenî Kanun bize insan hak ve hürriyetlerine dayanan yeni bir «Şahsın Hukukunu», yeni bir aile nizamını, kadın ve erkek eşitliğini, yeni bir medenî miras sistemini, eşya ve borçlar hukukunda batı dünyası düşüncesini getirmiştir. Medenî Kanun, milletin, değil 1926 senesinden evvelki, çok eskiden beri mevcut, geri bir hukuka eski zamanlarda düşmüş olmanın derdini halletmiştir. Bu gün bu hukukun daha bazı teferruatında millette ba-

zı doğum ve büyüme sancıları yaptığı iddia ediliyorsa tarihin çok sabırlı olduğunu bu sancuları çeken nesillerin her gün yerlerini yenilerine bıraktığını ve yeni nesillerin eski ile kopmuş ilgileri bakımından onlara dönüp bakmayı akıllarından bile geçirmeyeceklerini söylemek lâzım. Yeni Medenî Hukukumuz milletin malı olmuştur. Bu gün dededen veya babadan gelen sözlerle bir eski devir hukukunun hikâyelerini duyanlar bu eski hukukun hangi çağlara uyduğunu yakından görseler, bu hukuk içinde hangi hakların ve hemen hemen bütün hakların nasıl yok olduğunu, bu gün alışılan düşünce hürriyetinin bile arada yok olduğunu bilseler bu eski devrin sözlerini bile duymak istemezler. Üzerinden geçen zamanla eski devirlerin daha tatlı daha renkli görüldüğü öteden beri bilinen bir gerçektir. Geçen zamanları bütün ıstırapları ve yanlışlıkları ile görmek az insanın yapabildiği bir şeydir. Bu gün 1926 senesinde geride bıraktığımız hukuk devrinin bir orta çağ devri olduğunu hatta daha da geri olduğunu söyleyebiliriz. Bu gün bu devrin hukukuna ait müesseseleri Fakültelerimizde Hukuk öğrencilerine Hukuk tarihi olarak anlatırken çok defa sıkılıyor ve bunları daha 40 yıl evvel yaşadığımızı saklamak, unutmak istiyoruz.

40 yıllık Türk Medenî Kanununun gerekli Hukukçu nesli de yetişmiştir. Bu gün memleketin bütün Hâkim, Savcı, Avukat, Hukuk Müşaviri kadroları yeni Türk Medenî Kanununun neslinin elindedir. Hattâ Yeni Medenî Kanun ile Hukuk öğrenimini yapmış neslin, yaş haddini doldurmak suretiyle emekliye ayrılan ilk hukukçuları ile karşı karşıyayız. İnkilâp günlerinin hukukçularının devri kapanmış ve Türk hukukçuları baştan başa yeni inkilâp neslinin insanları olmuştur. Bu gün Türk Medenî Kanunu bu inkilâp hukukçularının ellerinde gelişmektedir. 4 Ekim 1926 batıya dönüş günüdür. Bundan geri dönmenin genç nesillerde bilinmediğini, tanınmadığını artık anlamak gerekir. Türk Medenî Hukuku, bize getirdiği Batı Hukuk ruhu ile nice yıllarını kutlamak için ileriye doğru gitmektedir. Türk Hukuku emin eldedir.